

TATU PEKKARINEN

TIILIKIVIMIES

YNNÄ MUITA PIKKUPALOJA

»HUVI OHJELMIEN AVUKSI» 56

ARVI A. KARISTO OSAKEYHTIÖ
HÄMEENLINNA

SEURANÄYTELMIÄ on laajin ja enimmin käytetty näytelmäsarja maassamme. Kaikille näytelmäesitysten toimihenkilöille on tarpeellista tutustua sarjan edustamaan suureen valikoimaan; sen esittelee yksityiskohtaisesti erityinen NÄYTELMÄOPAS, joka on saatavana ilmaiseksi kirjakaupoista ja kustantajalta. Tässä selittelykirjasessa selostetaan myös sarjaa »Huviohjelmien avuksi», joka tarjoaa monenlaatuista pikkuohjelmaa iltamatilaisuuksiin, ja erityisesti nuorisohjelmien tarpeisiin toimitettu on sarja NUORTEN NÄYTELMIÄ.

HERRASVÄKI KAIKKOSEN KESÄVIERAILU

Se isäntä Tuhniainen, hra Kaikkosen etäinen sukulainen, oli talvella Helsingissä käydessään vierailut pari päivää herrasväki Kaikkosen luona. Lähtiesseen ja hyvästellessään hän oli Kaikkosia vannottanut kaikin mokomin pistäytymään kesällä talossaan maalla. — Vaikka eihän siellä niin suurellisia rahteerinkeja ole tarjolla, oli hän leikkisään tapaansa sanonut, — mutta ainapahan siellä vieraankin suuhun säästetään joku leivänmurunen ja puoli tuopillista piimävettä sekä koivuhalkoja päänaluseksi pirtin penkille köllähtäessä.

No mitäs, kun tuli kesä ja mustat miehet asfalttipa-toineen ja muine kompeineen valloittivat Helsingin kadut ja mullistivat ne niin sekasortoisiksi röykkiöiksi ja juoksuhaudoiksi, että kadullakulkija saattoi luulla liikkuvansa länsirintaman tulilinjooilla, niin silloin rouva Kaikkonen alkoi ruveta miehelleen puhumaan siitä maallemenosta.

— Voisihan tästä mennä viikonpäiviksi vaikka sinne Tuhniaisen taloon, — sanoi hän. — Söihän se ukko-kin meillä talvella näitä kalliita Helsingin eväitä, eikä

maksusta ollut mitään puhetta.

— Miks'ei mentäisi? Onhan se niin virkistävää päästä luonnon helmaan potkimaan kaupungin to-muja jaloistaan, — vastasi hra Kaikkonen, jolla muu-ten oli harvinainen kyky keksiä mitä tuoreimpia ja sattuvimpia sanontatapoja.

Herrasväki Kaikkoselle ei lähtö tuottanut mitään vaikeuksia, koska heillä ei ollut lapsia eikä palkollisia. He matkustivat ensin junalla, sitten laivalla »kansan keskuuteen, nauttimaan maalaiselämän rauhallista sopusointua ja maahengen tuoretta tuoksua», kuten hra Kaikkonen runollisella tavallaan lausui.

Tuhniaisen talossa otettiin vieraat vastaan ylen ystävällisesti. Teurastettiin juotettu vasikka ja laitettiin pöytään mitä parasta. Kyllä siihen pöytään olisi kehdannut käskeä vaikka maaherran, mutta isäntä Tuhniainen sanoi vain vaatimattomasti, että »maistellaanpa tässä näitä murusia illalliseksi, että jaksetaan sitten nousta syömään aamiaista».

Kaikkoset saivat sievän kamarin asuakseen ja kotiutuivat pian »maalaiselämän sopusointuun ja tuoreisiin tuoksuihin». Ja mikäpä siinä oli viihtyessä. Hyvänä pidettiin, niin hoidettiin kuin porsasta joulun

edellä, syötettiin ja juotettiin niin, ettei hra Kaikkonen päiväkausiin paljon ehtinyt muuta kuin vähä-väliä henkseleitään hellittämään. Jos Kaikkosen her-rasväki olisi ollut Afrikassa jonkun neekeriperheen vieraina, olisi tuollainen syöttäminen ja apattaminen herättänyt pahoja aavistuksia, mutta Tuhniaiset oli-vat kristittyjä ihmisiä, jotka eivät katsoneet lähim-mäiseensä himollisesti miltään puolelta. Ainoastaan renki-Rietu joissakin ajatuksissa mittaili silmillään il-tasin pihamaalla keikistelevää pulskeaa rouva Kaik-kosta, mutta hänkin painui sitten rauhallisesti kai-paus sydämenalassaan piika-Miinan juttusille.

Isäntäväen pakotuksesta tulivat Kaikkokset jää-neeksi taloon pitemmäksi aikaa kuin alkuaan olivat tarkoittaneet. Ja mieleistä siellä oli ollakin, hyvässä talossa. Meni melkein koko kuukausi kuin huomaa-matta, mutta silloinpa heidän jo pitikin valmistautua lähtemään, sillä hra Kaikkosen loma-aika läheni lop-puaan.

Lähtöpäivänä he kiittelivät talon vieraanvarai-suutta; rouva Kaikkonen ylisteli emännän ruokata-loutta ja kehui tällä ajalla lihonneensa viisi kiloa.

Mutta hra Kaikkonen ajatteli, että näin maalais-

kohteliaisuuteen ehkä kuuluisi noin vain hienostaan kysäistä siitä maksustakin, vaikka todennäköisesti sitä ei otettaisikaan. Kakisteltuaan kurkkuaan hän epä-määräisin sanoin viittaili isännälle, että mitenkäs tätä voitaisiin korvata, kun on tässä oltu toisille vaivana ja vastuksina melkein kuukausi ja kulutettu taloa ja — tuota — että eihän sitä missään ilmaiseksi —

— Jassoo, — sanoi isäntä Tuhniainen kääntäen mälliä poskessaan ja räpytellen silmiään. — Että tuota sitä maksua. Noh, nehän kuuluvat niissä hotelleissa ottavan viisinkymmenin markoin hengeltä yksin asunnostakin ja toisen mokoman niistä joutavista rimplausruuistaan vuorokaudelta.

— Niin, niin, — myönteli hra Kaikkonen hiukan levottomana, — ne hotellit nylkevät niin hävyttömästi.

— Jos me nyt sitten laskettaisiin vaikka vain viisikymmentä markkaa hengeltä vuorokaudessa ruokineen ja asuntoineen, — jatkoi isäntä Tuhniainen, yhä räpytellen silmiään. — Siitä tulisi sitten niinkuin kolmisentuhatta markkaa kaikkiaan.

— No voi mun päiviäni! — kiljaisi rouva Kaikkonen lyöden kämmeniään yhteen. Ja ennenkuin kukaan ehti virkkaa sanaakaan jatkoi hän yhteen me-

noon: — Vai kolmisentuhatta! Siitäkö hyvästä, että on houkuteltu tänne korpeen ja saanut hyysätä muutamman päivän vanhassa variksenpesässä, jossa on luteitakin niin, ettei ihmiset tahdo sisään mahtua, ja saanut syödä kaikenlaista moskaa, jota ei ole voinut nielskellä muuten kuin ummessa silmin, ja kylässä on saanut käydä syömässä lisää, ettei aivan olisi nälkään kuollut, ja minäkin olen täällä laihtunut niin, etteivät hameet pysy päällä, ja nyt meinataan nylkeä vielä putipuhhtaaksi ja — ja — —

Se rouva Kaikkonen oli tuommoinen »äkkiotteinen» ja kiivasluontoinen ja hyvä suustaan, kun sille tuulelle sattui. Mutta nyt hänen täytyi pysähtyä välillä vetäisemään henkeä, jolloin emäntä Tuhniainen sai suunvuoron ja sanoi:

— Hyväinen aika! Eihän se ukko tosissa sitä maksua vaadi. Leikilläänhän se siinä turisee, se kun aina on ollut semmoinen joutava irvileuka. Eihän me ole meinattu ottaa penniäkään, ei missään nimessä.

— Niin tuota, eihän me mitä maksuja, — todisti ukko Tuhniainenkin. — Minä vain leikillä ilman aikoja ni — kun sitä on tämmöinen talonpoikainen — —

Rouva Kaikkonen häpesi niin, että juoksi suinpäin

kamariin, jossa nautti puoli kahvikupillista sydämen-
vahvistustippoja ja ajatteli, että kunpa ihmisellä olisi
vähemmän kieltä ja enemmän mieltä.

Hra Kaikkonen oli kasvoiltaan tiilikivenpunainen
ja toivoi pahimman vihamiehensä tällä kertaa olevan
hänen housuissaan, niin että hän itse saisi olla jon-
kun muun miehen housuissa jossakin kaukana, en-
nemmin vaikka Kakolan kivimäessä kuin Tuhniaisen
tuvassa.

Mutta Tuhniaiset olivat vanhan kansan hermostu-
mattomia ihmisiä eivätkä olleet jutusta milläänkään.
Ajattelivatpahan vain, että ovat ne nuo Helsingin her-
rasväet semmoisia mitähän lienevätkään, jonninjou-
tavia höpäkköjä.

Eihän sille mitä mahtanut, että Kaikkoset hyvästiä
heitellessään katselivat enemmän muodikkaita, suip-
pokärkisiä kenkiään kuin isäntäväen vilpittömiä sil-
miä. Varsinkin kun vielä Helsinkiin viemisiksi annet-
tiin komea kalakukko ja pytyllinen voita ja kovistel-
tiin tulemaan ensi kesänä uudestaan.

IHMEELLISIÄ TAIKOJA

Kun johtajat Perimmäinen ja Hyntty ynnä varatuomari Niljakas lähtivät onkimaan, oli heidän eväskorinsa ladattu runsaasti ja monipuolisesti kuin paremmanpuoleinen siirtomaatavarakauppa. Ettei lukija tulisi kateelliseksi, luettelen korin sisällöstä ainoastaan suolatut silakat ja litranvetoisen astian sitä, minkä tehokkuus merkitään 96 %.

Kun oli päästy onkimapaikalle ja heitetty riipat, ehdotti johtaja Perimmäinen, että eikös tehdä, pojat, semmoinen päätös, jotta jokainen saa sekoittaa itselleen ryyppyn aina kalan saatuaan eikä kukaan ota yhtään ryyppyä ennen ensimmäistä kalaansa.

Toiset myönsivät, että mikäpäsi siinä, tehdään vain niin. Mutta johtaja Perimmäinen kaivoi tällä ehdotuksellaan toisille katalasti kuoppaa, sillä hän tiesi olevansa paras kalamies koko seurueesta.

Sitten sylkäistiin matoihin, hujautettiin siimat veen ja ruvettiin hartaasti odottamaan sitä ensimmäistä kalaa, joka toisi tullessaan ryyppyluvan.

Puolen tunnin kuluttua sanoi Niljakas, että tämä on nähtävästi kalojen pyhä paikka, johon ne saapu-

vat ainoastaan omina sunnuntai- ja juhlapäivinä, mutta ei silloinkaan mässäämään ja syömään, varsinkaan matoja, joissa on kavala koukku sisässä, vaan harjoittaakseen jotakin muuta, mitä niiden tapoihin ja menoihin kuuluu. Mutta nyt hän, Niljakas, aikoi koettaa muuatta taikaa, jolla tavallisissa pateissa pitäisi tulla kaloja sen kun kerkiää veneeseen noukkia, sillä niin taiottuina kalat suorastaan tappelisivat siitä, kenen vuoro kulloinkin olisi päästä koukkuun.

Sitten Niljakas kävi eväskorin ääressä laittamassa voileivän ja istui jälleen paikalleen perätuhdolle. Mutisi siinä outoja sanoja, joita tuskin lienee itsekään ymmärtänyt, ripotteli leivänmuruja veteen, pyöritti silmiään kuin sotajalalla oleva kafferineekeri ja sanoi sitten toisille, että katsokaapas nyt hattujenne pohjiin ja huutakaa sinne, että »pii!»

Toiset panivat hattunsa silmilleen ja huusivat: »pii!»

— Tarkatkaa nyt visusti onkianne, — neuvoi loitsija. Itse hän riipaisi minuutin kuluttua kalan niin, että vapa voihkaisi ja siima sanoi hiuh, riisui sen nopeasti koukusta, paiskasi sen veneen sameaan pohjaveteen ja ryntäsi nuolena ottamaan naukun.

Johtajat Perimmäinen ja Hyntty tuijottivat onkiinsa järkähtämättöminä kuin Helsingin aseman kivijätiläiset City-pasaasin käytävään. Mutta se ensimmäinen kala viivytteli kuin kiusalla: missä lieneekään kutale kuhnustellut.

Niljakas nappasi pian toisen kalan veneeseen ja siitä luvatus palkinnon suuhunsa. Ja heti perästä kolmannen. Tulipa hyvälle tuulelle ja pisti jo iloissaan lauluksikin:

»Männyn lehdellä vihreällä
visersi kalkkuna kaunoinen;
siitä se riemu mun rintaani nousi,
siksi on mieleni murheinen.»

— Ole tuossa mylvimättä! — ärähti Perimmäinen, jonka teki äkkiä mieli katkoa onkivapansa matonpiis-kauskepeiksi ja sanoa jotakin, mikä ei sovi koulusivistystä saaneelle ihmiselle.

Ikäänkuin vastaukseksi sieppasi Niljakas jälleen kalan, jonka heitettyään veneen pohjalle säntäsi taas sekoittamaan napsua »niljakkaaseen suuhunsa», kuten Perimmäinen kateudesta pakahtumaisillaan ajatteli.

Mutta sillä aikaa, kun Niljakas pyöritteli teelusikkaa juomalasissaan, kopeloi johtaja Hyntty veneen pohjalta kalan käsiinsä, vihelsi pitkään, hymähti »yhyy», heitti sen takaisin ja sanoi:

— Nyt ei tule kalansaivartakaan, vaikka onkisi hopeakoukulla ja silkkiäisperhosella. Ja ryypyn puutteessa on kielenikin niin kuivunut, etten tiedä enää, onko suussani puukapula vaiko palanen anturanahkaa. Minun täytyy myöskin yrittää noituutta.

Hyntty alkoi vuorostaan taikoa. Kävi eväskorin ääressä tekemässä voileivän ja kumarsi kolme kertaa joka ilmansuuntaan, kiekaisten samalla kuin kukko. Sitten istui tuhdolleen ja mumistuaan salaperäisiä lukuja kiskaisi kohta kalan niin, että vapa voihkaisi ja siima sanoi hiuh, ja sai vihdoinkin kauan odotetun ryyppynsä. Saipa pian toisen ja kohta kolmannenkin.

Niljakas ja Hyntty vetelivät nyt kilvan kaloja. Ja siitä mukaa »pieniä» suihinsa. Ennen pitkää he istuivat keskituhdolla kaulakkain, vannoen toisilleen ikuista ystävyyttä ja veriveljeyttä ja lupasivat jakaa omaisuutensa tasan ja muuttaa perheineen asumaan yhteen. Lopuksi rupesivat laulamaan sitä »surullista veisua siitä höyrylaiva Esterpurkista, joka lähti Pyöneporin

satamasta merta kyntämään».

Johtaja Perimmäinen yritti toisten laulaessa sekoittaa itselleen salavihkaa napsun, mutta joutui häpeällisesti kiinni, ja toiset sanoivat, että pysyppä puheissasi ja ongi ensin kala ja sitten vasta ryyppy, koska itse ehdotitkin sellaista lakia.

Perimmäinen nyhjähti tuhdolleen katkeroittuneena koko maailmalle ja erityisesti kalamaailmalle, joka kohteli häntä kuin osatonta orpoa.

Jos hänen toivomuksensa olisi täyttynyt, olisivat kaikki meren kalat joutuneet mäskiksi survottuina »hiiden kaukaloon». Tätä samaa kai toivoi itse Hiisiparkakin kaikesta mustasta ja paatuneesta sydäimestään, kutjottaessaan nälkäisenä jossakin vuorenonkalossa ja koukkiessaan tyhjää kaukaloaan kolmihaarukallaan.

Mutta lopultakin tapahtui ihme.

Perimmäisen onkeen eksyi kala, jonka hän riemuiten pelasti aaltojen kylmästä sylistä veneeseen. Sitten hän riensi kuin janoinen peura lähteelle, s. o. kanisterin luo, saadakseen kaivatun naukkunsa.

Mutta kanisteri oli jo tyhjä.

Perimmäinen ei ensi hätään osannut sanoa kuin

yhden sanan, mutta se tulikin niin harvinaisen sisältörikkaasti korostettuna, että se toi kerralla hänen tunteensa julki. Sitten hän hakkasi kanisterin kuhmuiseksi omaan päähänsä. Sillä siitä päästähän se alussa mainittu ehdotus oli lähtenyt.

Niljakas ja Hyntty olivat jo nukahtaneet veneen pohjalle. Onkivavat olivat kirvonneet heidän käsiään ja olivat joutua meren vietäviksi, jonka vuoksi Perimmäinen otti ja nosti siimat pois vedestä.

Sitten hän sanoi uudemman kerran sen sanan, jolla niin verrattomasti sai tunteensa julki.

Kummassakin koukussa näes riippui silakka, suolattu silakka.

Likinäköisenä miehenä ei Perimmäinen ollut aikaisemmin huomannut loitsijoiden salaperäisiä taikatemppuja.

TUPAKKALAKOSSA

Vielä viikko takaperin olin säälistävä tupakan orja.

Poltin tavallisesti parikymmentä sikaaria päivässä. Eivätkä ne vielä tuntuneet paljoltakaan. Minun huoneessani joka vasta-alkava palosotilaskin olisi pökertynyt tajuttomaksi kuin kana saunassa. Ja jos olisin tuonut pöydälleni tuoreita silakoita, niin parin tunnin kuluttua olisi niitä voinut syödä savustettuihin. Sillä minä tupruttelin aina huoneeni niin täyteen savua, että oli kummallista, kuinka sinne enää itse mahduin.

Eräänä aamuna minulla oli satunnaista päänsärkyä. Sellaista vain »eilisiltaista», josta en viitsi sen enempää kertoa. Eikä se ole tarpeellistakaan, sillä vaikka päänsärky pääasiallisesti onkin pääasia, niin sitä se ei kuitenkaan ole tässä tarinassa. Se oli vain tilapäisenä syynä siihen, ettei tuona aamuna minulle maittanut sikaarikaan.

Tulinpahan siinä muun joutavan mukana ajatelleeksi, että minkähän äjäkän tuo antaisi, jos piruutetaan lakkaisi tuostakin tupakoimisesta. Kun siitä ei

näyttänyt olevan muuta hyötyä kuin »ettäpähän vain öyhkyyttä».

Tämä aate saavutti sisälläni yhden äänen kannatuksen. Koska vastustavia ääniä ei ilmennyt, lyödä napautin yks kaks piipunkopalla pöytään ja sanoin, että se on päätetty. Ja minä, ollen nopean toiminnan ja rautaisen tahdonlujuuden mies, paninkin päätökseni viipymättä täytäntöön. Kaikki kotona olevat tupakkavarastoni ja piipun nakkasin iloisesti vihellelleni uuniin ja merkitsin sitten lyhyesti muistikirjaani, että olin ikuisiksi ajoiksi lakannut tupakoimasta. Ja niin oli asia selvä kuin pilvinen päivä.

Tupakasta luopumiseni kävi niin helposti ja vattomasti, että itsekin sitä ihmettelin. En edes huomannut tehneeni mitään erikoisempaa. Ajattelinpa han vain, että näin sitä nyt ollaan tupakkalakossa. Sit ten ajattelin, ettei vähäpätöinen tekoni ansainnut sen enempää ajattelemista. Tehty mikä tehty, ja sillä hyvä.

Käytyäni syömässä aamiaista, johtui sivumennen mieleeni, että nytpä sitä ei pistetäkään sikaaria hampaisiin. Ei tänään, ei huomenna, ei milloinkaan eikä silloinkaan.

Mistä lieneekään johtunut, että mieleeni pyrki vä-

kisinkin tunkeutumaan jotakin kaihoisaa alakuloisuutta. Vähän niinkuin sellaista maailmantuskaa, joka on kaikille suurille sieluille niin ominaista. Ajattelin, kuinka mitätöntä onkaan ihmisen olemus pyrki myksineen, päätöksineen ja päämäärilleen verrattuna äärettömään avaruuteen ja loppumattomaan iankaikkisuuteen. Ja kuinka vähän kärpäsen käveleminen heilautteleekaan maapalloa, niin vielä vähemmän vaikuttavat ihmisneron ja tarmon suurimmaankaan aikaansaannokset tässä äärettömyyden laveudessa. Sillä eikö valtamereen heitetyn hietajyväsien tavoin koko maapallokin kerran häivy ikuisuuden kuiluun pyramiideineen ja pilvenpiirtäjäineen? Katoa kuin kultapaperilla vyötetty sikaari, joka tupakoitsijan ahnaisiin hampaisiin jouduttuaan sauhuna ja tuhkana haihtuu kaiken maailman tuuliin?

Näin filosofoidessani korkeampia asioita alkoi tupakkalakkohommanikin tuntua naurettavan pikkumaiselta. Sillä mitäpä se tätä maailmankaikkeutta keikauttelisi sinne taikka tänne, jos minä, pieni maan matonen, luihauttelisin tupakansavuja tai en.

Tällä hetkellä olisin voinut vetää pitkän viivan koko asian yli. Mutta minä olen niin kiusallisen turhan-

tarkka pysymään päätöksissäni, olkoot ne sitten kuinka hassuja tahansa.

Päästäkseni ajatustoiminnassani jälleen konkreettiselle maankamaralle, rupesin huvini vuoksi laskemaan, kuinka paljon tupakkarahoja säästäisin ensimmäisten kymmenen paastovuoden aikana. Mutta vaikka tulos osoittautui yllättävän miellyttäväksi, ei se tuntunut minua erikoisesti innostavan.

Hetken kuluttua kävelin rauhattomin askelin edestakaisin lattialla. Sivumennen kohentelin uuniakin, jossa paloi iloinen lieska. Sinne heittämäni tupakatkin olivat jo hiiltyneet muistuttaen minulle uudestaan kaiken katoavaisuutta.

Jostakin syystä alkoi minua äkkiä tavattomasti hermostuttaa.

Nostattaakseni mielialaani tekaisin nopeasti pienen sukkeluuden, jonka avulla koetin päästää raikkaan ja vapauttavan naurun. Mutta se väkinäinen hohotus, joka kurkustani pinnistäytyi, kuulosti kuivalta ja mauttomalta, ikäänkuin olisin hörähtänyt lahoon puutorveen.

Lopulta ihan suutuini itseeni, vaikka en tiennyt miksi. Painoin hatun päähäni ja ryntäsin synkin mie-

lin ulos kävelemään.

Harhaillessani miltei sekapäisenä sinne tänne johdun mieleeni, että pieni annos nikotiinia kenties rauhoittaisi hermostoani. Mutta minähän olin kerta kaikkiaan tehnyt päätöksen. Enkä minä olekaan semmoinen mies, jonka housut liehuvat jokaisen tuulenhuhduksen mukana.

Mutta — eikö raittiusintoilijoidenkin täydy joskus sairaustapauksissa käyttää lääkkeenä alkoholia?

Taisteltuani oman pikkumaisen persoonani kanssa voitin lopulta itseni. Päätin vielä kerran ostaa yhden sikaarin — ainoastaan lääkkeeksi.

Vetäistyäni pari mojovaa sauhua huomasin ilokseni, että lääke olikin todella tehokasta. Poltettuani sikaarin puoliväliin, heitin sen ylimielisesti katuojaan, sillä tunsin olevani jälleen terve, enkä tahtonut mitenkään rikkoa päätöstäni. Enkä muuten tuntenutkaan erikoisempaa halua tupakoimiseen.

Illalla minua alkoi uudelleen hermostuttaa.

Koetin panna nukkumaan, mutta unen päästä en tahtonut mitenkään saada kiinni. Kauan aikaa kieriskeltyäni vaivuin jonkinlaiseen horrostilaan, jossa näin kummallisia näkyjä. Näin kadulla vanhan, rääh-

syisen miehen, joka sanoi olevansa entinen tupakkatehtailija Borgström. Hänellä oli käsissään tyhjä siikaarilaatikko, johon keräili ohikulkevilta almuja. Kun lähenin ukkoa antaakseni hänelle kaksikymmentäviisi penniä avustusta, alkoikin hän haukkua minua lakkoilijaksi ja rettelöitsijäksi, jonka takia hänkin muka oli joutunut mierontielle. Sitten ilmestyi uhkaavan näköisiä tupakkatehtaan työmiehiä, jotka seurasivat perässäni ja syyttivät minua siitä, että he olivat joutuneet työttömiksi. Miehet aikoivat ilmeisesti ryhtyä kurittamaan minua, ja minä ravasin pakosalle kuin hätääntynyt hevonen.

Heräsin levottomasta unestani ja pyyhkäisin kylmää hikeä miehekkäältä otsaltani. Tunsin sisälläni outoa, kalvavaa kaipuuta, joka ei ollut nälkää eikä janoa, vaan jotakin selittämätöntä. Kun en saanut enää unta, nousin jalkeille ja kävelin lattialla edestakaisin. Etsin kaikista taskuistani jotakin, vaikka en itsekään tiennyt mitä. Sitten puin nopeasti päälleni ja lensin ulos ovesta kuin potkun saanut jalkapallo.

Oli jo niin myöhä, että kaikki kaupat, kioskit ja kahvilatkin olivat suljetut. Miltei menehtyneenä ryskytin erään ravintolan ovea, kunnes poliisi tuli sano-

maan, että herra ottaa nyt kiireesti vosikan ja ajaa kotia ja nukkuu päänsä selväksi ja herää sitten aamulla nättinä poikana.

Laukkasin epätoivoisena katua ylös, toista alas. Tilani tuntui ihan sietämättömältä.

Erään kadun keskikäytävällä, passissa seisovan poliisin lähellä huomasin maassa esineen, joka ilmeisesti oli koko pitkä sikaarinpätkä. Hyökkäsin sitä tavoittamaan kiihkoisasti kuin juutalainen kultarahaa. Mutta poliisikin oli nähnyt aarteen ja sieppasi sen nokkelasti ennen minua.

Olin vähällä vaipua maahan kuin säkki, jossa ei ole mitään sisällä. Kohensin kuitenkin itseäni ja astuin notkuvien polvien poliisin luo ja pyysin häntä kaiken ihmisyyden nimessä luovuttamaan löytönsä minulle. Väitin, että olin itse äskettäin sen sikaarinpätkän vahingossa heittänyt kadulle ja että kaikin mokomin tahdoin etsiä sen takaisin, koska minussa muka oli spitaali, kurkkumätä ja monta muuta pahaa tautia, jotka voisivat tarttua muihin sen kautta.

Lopuksi kun tarjosin järjestyksenvalvojalle kaksikymmentä markkaa löytöpalkkaa, sain sikaarinpätkän haltuuni. Sytytin sen vapisevin sormin kuin se

olisi ollut dynamiittinalli. Saatuaani sisälleni muutamia haikuja palasin uudistunein voimin kotia ja nukuin lopun yötä rauhallisesti, kuten ainakin ne, jotka ovat päivänsä hyvin käyttäneet.

— — —

Tätä kirjoittaessani olen edelleenkin tupakkalakossa. Sitä on jo kestänyt kokonaisen viikon, eikä se ole tuntunut ensinkään vaikealta, vaikka monet niin luulevat. Joistakin syistä on hermostoni ollut epäkunnossa, jonka vuoksi minun on ollut pakko käyttää lääkkeenä hiukan nikotiinia. Toissapäivänä ostettu sikaarilaatikko on jo loppumaisillaan. Jos hermostoni paranee, en osta uutta laatikkoa, sillä lakkopäätöstäni en mitenkään aio rikkoa. Enkä sitäpaitsi ole tuntenutkaan mitään tupakantuskaa.

TIILIKIVIMIES

Chicagon kaupungissa oli mies, jolla ei ollut rahaa, ei työtä eikä asuntoa. Mutta nälkä ja vilu hänellä kyllä oli.

Sen miehen nimi oli Johnson — hyvin harvinainen nimi Amerikassa — ja hän mittaili Chicagon katuja kuin kulkukoira, etsiskellen mistä saisi palasen suuhunsa. Katsellessaan nälästä hämärtävin silmin miljoonamiesten loistoautoja ja mahtavia pilvenpiirtäjiä hän ajatteli harmistuneena, että mikähän se on tämänkin kaupunkirörtlö mukamas olevinaan, kun täällä ei kunnan kansalainen löydä edes sopivaa ja helppoa tointa henkensä elatukseksi. — Eipä tällaisen miehen hattua paljon haittaisi, vaikka sanoisi piu pau koko viheliäiselle kylärähjälle ja jättäisi sen olemaan omin nokkinsa. Se olisikin sille ihan parahiksi.

Näin mietiskellessään Johnson osui erään kapakan eteen, jossa hyvinvoivan näköinen, punapartainen omistaja seisoj ovella. Johnson kohotti lakkiaan ja kysyi nöyrästi, eikö tirehtöörillä olisi antaa köyhälle miehelle joitakin ruuanjätteitä päivälliseksi.

Mutta kapakoitsija ärähti tylästi, että senkös apu-

rahoja hänelle on jaettu jaksakseen syöttää ja apattaa tyhjäntoimittajia ilmaiseksi, mutta hänen puolestaan saa tuosta kadulta repiä kiviä niin paljon kuin tahtoo ja pureksia minkä hampaat kestävät. Tämän sanottuaan hän naurahti ilkeästi punaiseen partaansa ja vetäytyi liikehuoneistoonsa.

Johnson istahti alakuloisena kapakan rappusille. Sattui siihen tulemaan kapakoitsijan poika, hyvin ystävällisen näköinen nuori mies. Kuultuaan kuinka Johnsonin oli käynyt hän sanoi säälivästi:

— Kylläpä kehtasi isäukko olla kovasydäminen. Käskeä nyt nälkäistä miesparkaa syömään kovia katukiviä! Tulkaa mukaani, niin etsin teille jotakin parempaa.

Johnson seurasi hyväntekijäänsä kiitollisena talon pihamaalle, missä nuori mies sanoi:

— Katsokaapa tuota tiilikivipinkkaa tuolla seinävierellä! Ne ovat ihan tuoreita ja pehmeämpiä purtaviksi ja myös paremmin sulavia kuin katukivet. Saatte ottaa niitä viitisen kappaletta, mutta älkää vain syökö itseänne kipeäksi, vaan säästäkää huomiseksikin.

Sitten ystävällinen nuori mies poistui miellyttä-

västi hymyillen. Amerikassa osataan olla sekä jalomielisiä että leikkisiä.

Johnson otti kun ottikin pinkasta viisi tiiltä, ei tosin syödäkseen, mutta arvellen voivansa ansaita muutaman centin myymällä ne jonnekin.

Kadulle päästyään hän laski kantamuksensa maa-han ja pysähtyi miettimään, minne päin lähtisi. Siinä ajatuksissaan hän lateli viittä tiiltä kerta toisensa jälkeen päällekkäin ja potkaisi sitten aina pinkan kumoon. Hän ei sillä tarkoittanut mitään erityisesti, lateli ja kaateli vain aikansa kuluksi, muun huvituksen puutteessa.

Seisahtuipa siihen joku ohikulkija ihmettelemään, että mitähän se mies siinä vehkeilee noiden tiiliensä kanssa. Onkohan se hullu vai lieneekö sillä mielessä jokin konnankoukku?

Seisahtui siihen toinen, kolmas, ja pian oli Johnsonin ympärillä kymmenkunta tuijottajaa.

Johnson, huomattessaan joutavan kujeilunsa heittävänsä ihmisten uteliaisuutta, ajatteli, että jos niillä ei nyt parempaa katsomista ole, niin kyllähän tätä temppeä raahtii näytellä, eihän tästä sakoteta. Hän heittäytyi vielä pilanpäiten erittäin tärkeän ja salape-

räisen näköiseksi, pinosi tiilet huolellisesti ja tarkasteltuaan näin aikaansaamaansa »rakennusta» puolelta ja toiselta kaatoi sen kumoon ja aloitti taas alusta. Kaikkiin kysymyksiin hän vain vastasi merkitsevästi silmiään räpytellen, että »pianhan se nähdään, mikä tästä tulee».

Uteliaitten lauma Johnsonin ympärillä lisääntyi vähän kerrassaan. Puolen tunnin kuluttua kihisi koko katuosa mustanaan jännittyneitä katsojia, jotka tunkeilivat ja tappelivat, päästäkseen kukin mahdollisimman läheltä seuraamaan Johnsonin omituista puuhaa. Jotkut nauroivat ylimielisesti ja sanoivat et-
tä »se on humpuukia», mutta toiset väittivät, ettei sitä Amerikassa mitään tehdä turhan vuoksi; kyllä siinä hommassa on varmasti koira haudattuna, ellei kaksi-kin.

Tällä aikaa oli punapartaisen isännän ravintolassa ankara tungos ja liike. Se oli nimittäin lähinnä näyttöpaikkaa, jonka vuoksi yksi ja toinen väkijoukosta pistäytyi siellä hotkimassa jotakin suuhunsa ja kii-
rehti jälleen kadulle pitämään silmällä salaperäistä tiilikivimiestä.

Kapakoitsija nokkelana amerikkalaisena hoksasi

pian mistä tällainen siunaus johtui ja mikä vetonumero äskeisestä kerjäläisestä oli tullut hänen ravintolalleen. Kun hän kääri tukuttain dollareita housuntaskuunsa, lämpeni hänen kova sydämensä. Hän kutsutti Johnsonin sisälle ja sanoi liikutettuna:

— Istukaa aterioimaan, miesparka! Te näytätte tarvitsevan jotakin ravitsevaa voimistuaksenne.

Ja isäntä toi Johnsonille palasen leipää ja muutamia sillinhäntiä teevadilla ja pestasi hänet harjoittamaan tiilikivikonstiaan ravintolan sisäpuolella. Palkaksi hän sai kymmenen centiä päivässä ja vitamiinipitoisen ravinnon ynnä yösijan hiilikellarissa.

Seuraavana päivänä oli ravintolassa niin tava-ton tungos, että isännän piti lisätä palveluskuntaansa kolminkertaiseksi ja palkata ovelle kaksi neekerinyrkkeilijää pitämään järjestystä sisäänpyrkivien tappelevassa jonossa. Sillä huhu ihmeellisestä tiilikivimiehestä kiersi ympäri suuren kaupungin, ja ihmiset ihan hytisivät uteliaisuudesta saada nähdä hänet omin silmin.

Mutta sittenpä tuli kapakkaan muuan entinen sirkustirehtööri, joka ilman muuta löi Johnsonia olalle sanoen, ettei tämä paikka ole kyllin arvokas niin

kuuluisan taiteilijan esiintymiselle, ja vei hänet ynnä ne viisi tiiltä ulkona odottavaan Fordiin, joka hyristen ajoi tiehensä, ravintolan isännän jäädessä mutisemaan rumasointuisia sanoja punaiseen partaansa.

Parin päivän perästä ilmestyi sanomalehtiin kuvia, jotka esittivät ryysyistä miestä, viisi tiilikiveä syliin. Ja kuvien alla oli lyhyt selitys: «Mr. Johnson, omituinen taiteilija, joka yksinkertaisilta näyttävillä, mutta käsittämättömillä tiilikivitempuillaan on viime päivinä herättänyt tavatonta huomiota.»

Jonkun ajan kuluttua kuulutettiin ilmoituksissa, että se mainehikas tiilikivimies antaa näytännön kaupungin suurimmassa teatterisalissa.

Korkeista pääsymaksuista huolimatta myytiin liput ennakolta loppuun. Ja kun Johnson sitten näytännöiltänsä ilmestyi arenalle tiilikivineen, otti yleisö hänet vastaan repäisevin suosionosoituksin, jotka jatkuivat ohjelman suorituksen, tiilien pinkkaan latomisen ja pinkan kaatamisen aikana. Vaadittuaan ja saatuaan useita ylimääräisiä poistui yleisö tyytyväisenä. Olihan se saanut nähdä tiilikivimiehen ja hänen kuuluisaksi tulleen esityksensä, joka koruttomassa yksinkertaisuudessaan oli vaikuttanut syvemmin kuin kai-

kenkarvaisten humpuukimestarien mauttomiksi kuluneet ilveet.

Johnsonin täytyi antaa »yleisön pyynnöstä» vielä näytäntö toisensa jälkeen ja huone oli aina täynnä kuin nuijalla lyötynä. Näytäntöjen päätyttyä toi impressariona toiminut sirkustirehtööri hänelle voittosinkona niin paljon dollareita, ettei hän pystynyt niitä laskemaan, ennenkuin oli ottanut pikaisen ja helpotajuisen kurssin matematiikassa.

Kun Johnson sitten raahasi puolta vehnäjauhosäkillistä hopearahoja ja kukkuraista pyykkivasullista pieniä seteleitä pankkiin, ajatteli hän, että eihän tämä Chicago olekaan mikään kyläräjä, vaan oikein miellyttävä kaupunki, jossa tarmokkaalla ja kyvykkäällä miehellä on aina menestymisen mahdollisuuksia.

Sillä välin kiersi eriskummaisen tiilikivimiehen maine sanomalehtien ja suupuheitten kautta ympäri Amerikan. Kun Johnson impressarionsa seuraavana lähti laajalle kiertueelle muihin kaupunkeihin, tuli siitä mitä kaunein aineellinen ja taiteellinen saavutus. Hänen esityksensä teeskentelemätön, mutta kuitenkin salaperäinen suoraviivaisuus tenhosi yleisöön kaikkialla. Koko mantereella tuli hänen nimensä niin

tunnetuksi ja suosituksi, että kouluissakin, kun oli puhe maan kuuluisimmista suurmiehistä, lapset tahtoivat panna ensimmäiselle sijalle tiilikivimiehen.

Tietysti ilmestyi ennen pitkää keinottelijoita, jotka törkeästi yrittivät jäljitellä Johnsonia tai esiintyä suorastaan hänenä, s. o. alkuperäisenä tiilikivimiehenä. Mutta kun Johnsonin ulkomuoto jo sanomalehtien julkaisemista kuvistakin oli kaikkialla tunnettu, paljastettiin vale-tiilikivimiehet useimmiten, ja monikin heistä joutui kokemaan tervaa ja höyheniä, ennenkuin päästettiin siirtymään helpommille aloille. Ainoastaan syrjäisillä maaseuduilla saattoi liikusella joku sälli, joka hanuri selässä ja pari varastettua tiiltä kainalossa ilmestyi kylään, vuokraten juhlasalin ja mätkien seiniin kenkämusteella töhertämiään ilmoituksia: *Huom. ainua oikija TIILIS-kivi-MIES esiytyy uutella humööri Ohjelmalla — Kartakaa ala-Arvoisija jäljennöksiä — Lopuksi On Tansia?? FRISKON-HUMU soittaa romanttisella viisirivisellä. Huom. totellista taitetta ja sensasituoonia. Huom???*

Kykenemättömien kilpailijoiden mainittavammin haittaamatta Johnson jatkoi kunniakasta uraansa ja rikastui ihan vängällä. Eihän siinä mikä auttanut,

vaikka olisi rimpuillut vastaankin. Hän oli kuin magneetti, joka veti dollareita puoleensa yhtenä ryöpynä. Laskiessaan välistä paperille, paljonko hänen pitäisi maksaa veroja, jos tuloistaan tekisi rehellisen ilmoituksen, sai Johnson tulokseksi niin ylettömiä summia, että purskahti harmista suorastaan itkuun.

Vihdoin kuitenkin alkoi kansa osoittaa hiukan kylästäymistä tiilikivimieheen. Johnson huomasi, että on parasta hyvän sään aikana veisata viimeinen värssy siitä laulusta ja paiskata sitten kirja kiinni.

Hän lähti vielä jäähyväiskiärtueelle kautta Amerikan ja julisti ilmoituksissaan, että tähän viimeiseen tilaisuuteen on kullakin yleisöstä oikeus tuoda mukanaan tiili tahi parikin ja että ohjelmasta sitten selviää, mitä niistä tulee.

Tietysti hän sai joka paikassa tupaten täydet huoneet äärimmilleen jännittynyttä väkeä. Kun jokainen oli kantanut mukanaan tuomansa tiilet näyttämölle kasvavaan pyramidiin, veti Johnson yleisön näkyville pilvenpiirtäjän piirustukset ja sanoi vaatimattomasti, että »tällainenhan niistä tulee».

Suosikkinsa sukkeluudesta ihastuneena ratkesi yleisö kaikkialla ilmiriemuun eikä suosionosoituksis-

ta ollut tulla loppua.

Tällä tavoin keräämistään tiilistä Johnson rakennutti sitten pilvenpiirtäjän, jonka peruskiviksi omin käsin laski alkuperäiset onnea tuottaneet viisi tiiltään, ja tyytyen kauniisti osaansa alkoi eleskellä miljooniensa koroilla.

HIEKOITETTU KATUKÄYTÄVÄ

Talvinen tarina Helsingin katuoloista

Oli keskitalvipäivä. Pakkanen paukkui puhelinpylväissä ja näppäili langoissa kalseita säveliään.

Liikkeellä olevat ihmiset hytisivät vilusta ja kyyristelivät niskojaan syvälle hartiaihin väliin, kuin olisivat pelänneet jonkun takanatulijan aikovan läimäyttää kalikalla päähän.

Hassu-Hartikainen kulki kadulla omituisesti luistellen. Sen liikkumistavan hän oli vartavasten harjoitellut, koska kaupungin jalkakäytävät olivat talvisin mitä liukkaimpia luistinratoja.

Hassu-Hartikaisen yrittäessä lasketella liukujaan eräällä katuosalla takertuivatkin hänen kengänpohjansa äkkiä johonkin kiinni. Silloin hän heitti niin mainion kuperkeikan, että sen nähdessään muuan katupoika huusi tovereilleen: »Tulkaas kattoon; täällä on sirkuksesta karannut pelle!»

— Tämäpä on kummallinen jalkakäytävä, — ihmetteli Hassu-Hartikainen koottuaan jäsenensä ennalleen. — Mitä näenkään! *Sehän on hiekoitettu!* Ku-

ka on uskaltanut tehdä moista ilvettä!? Tämähän on törkeä poikkeus yleisistä kadunhoitotavoista tässä kaupungissa! Varmaankin tämän talon isäntä viettää epäsäännöllistä elämää tai on muuten epänormaali-nen henkilö, joka ei pysy aikansa katutasolla.

Hassu-Hartikainen päätti korjata havaitsemansa epäkohdan.

Hän haki ämpärillä vettä, jolla huuhteli käytävän hiekasta puhtaaksi. Pakkasessa nopeasti jäätyvän pinnan hän voiteli saksansuovalla. Varmuudeksi hän vielä toi lähiravintolan rikkalaatikosta sylillisen banaaninkuoria, jotka huolellisesti levitteli käytävälle.

— Kas niin, — sanoi Hassu-Hartikainen silmäillen suo-pean arvostelevasti aikaansaannostaan. — Nyt se on hyvä ja melkein parempikin. Nyt tämä katukäytävä on vähintään yhtä hyvässä kunnossa kuin muutkin.

Paikalle ilmestyi poliisi, joka ulompaa oli tarkannut omitusta kadunhoitoa.

— Mitä tämä merkitsee? — karjaisi esivalta, mutta astui vahingossa banaaninkuorelle ja luiskahti istualleen niin, että tanner tärähti ja puhelinlangat päästi-

vät huikean parahduksen.

— Lähimmäisen rakkautta, — vastasi Hassu-Hartikainen, auttaen poliisia jalkeille. — Minä olen auttanut tämän talon isäntää pitämään katuosansa ajanmukaisessa kunnossa.

— Te olette juovuksissa, mies!

— Esiintymisestäänne päättäen olette itse päissänne. Ettehän pysy edes jalkeilla.

— Teidän pitää seurata minua kamarille, — sanoi poliisi ja kytki Hassu-Hartikaisen kovasti käsikoukuunsa.

Poliisikamarilla kysyi päivystävä komisario:

— Oletteko käyttänyt väkijuomia?

— En. Ainoastaan vettä, saksansuopaa ja banaa-ninkuoria.

— Kuinka olette kuitenkin ruvennut hulluttelemaan ja poistamaan hiekoitusta katukäytävältä ja laittamaan sitä hengenvaarallisen liukkaaksi?

— Se ei ole hulluttelua, — vastasi Hassu-Hartikainen punastuen oikeutetusta harmista. — Minä en ole tottunut tässä kaupungissa näkemään hiekoitettuja jalkakäytäviä. Päinvastoin ne ovat aina talvella iljan-teisia kuin Monte Rosan jäätiköt. Olen pitkäaikai-

sen harjoituksen avulla oppinut liikkumaan niillä samoin kuin luistinradalla. Kun nyt odottamatta osuin kadulle, johon joku sääntöjä ja tapoja halveksiva ilkiö oli ripotellut hiekkaa, olin vähällä joutua tapaturman uhriksi. Kuvitelkaa, että joku heittelisi hiekkaa Töölönlahden luistinradalle. Minä tein siis hyvän työn laittaessani kadun yhdenmukaiseen kuntoon muiden katujen kanssa. Tekoni ansaitsisi oikeastaan tulla palkituksi.

— Riittää, — sanoi komisaario tutkien rangaistussääräyksiä. — Saatte mennä. Mutta tämä juttu joutuu raastuvanoikeuteen ja siellä voitte saada tekosestanne kolme — neljäsataa markkaa.

— Riittää, — sanoi Hassu-Hartikainen poistuessaan. — Siitä palkkiosta otan urakalla hoitaakseni kaikki katuosat tässä kaupungissa.

GRAMMOFONI

Taiteilijat Aimo Huippaus ja Ville Vätökäs istuivat murheellisina ateljeessaan. He istuivat sohvalla, joksi nimitettäköön rikkinäisellä matonkappaleella päällystettyä pakkalaatikkoa.

Ville Vätökäs haaveili jotakin ihan mahdotonta.

— Ollappa ja tullappa tänne joku mies, — sanoi hän. — Oikein mukava ja näppärä mies, joka vippaisi meille sata markkaa siksi kunnes maksaisimme sen takaisin. Ensin kävisimme aamiaisella ja sitten ostaisimme värejä ja kangasta, joita meiltä puuttuu, voidaksemme valmistaa ne kauppias Nyhjetyisen tilaamat kuvat huvilastaan ja jalosta naamataulustaan. Niistä tulisi kokonaista seitsemänsataa, joka olisi poikaa, se.

— Satujen aika on jo ohi, — huokasi Aimo Huippaus. — Helpommin voit löytää kukkivia tulppaaneja pohjoisnavalta kuin tästä kaupungista miehen, joka uskaltaisi lainata meille satasen. Ja jos menemme kauppias Nyhjetyisen luokse pyytämään jotakin etukäteen, nappaisi hän heti kassakaappinsa lukkoon ja heittäisi avaimet uunin päälle ja peruuttaisi tilauk-

sensa. Ja aamiaisesta puhuminen tällä kertaa on suoranaista tunteitten räökkäämistä. Koeta nyt etsiä taskuistasi edes sen verran, että saisimme jossakin aamukahvit.

Toverukset kaivelivat taskuun ja onnistuivat saamaan kokoon neljä markkaa. Hiukan ilostuneempina he lähtivät erääseen pikku kahvilaan, jossa olivat hiukan tuttavikiin ja jossa tarjoilu oli halpaa eikä tarvinnut jaella juomarahoja.

— Kaksi kahvia wienerleipien kanssa, — tilasi Ville Vätökäs reilusti tarjoilijattarelta.

— Ei, ei, minä otan vain alastoman kahvin ilman koristuksia, — oikaisi Aimo Huippaus. — Olemme juuri olleet aamiaisella, eikä ainakaan minulle maista kahvileipä millään ehdolla.

Tämän hän sanoi ainoastaan respektin vuoksi, sillä todellisuudessa olisivat toverukset syöneet viisikin annosta wienerleipiä, jos joku olisi tarjonnut.

Kahvilassa oli koko hyvä grammofoni. Taiteilijoiden mässätesä aamuravintonsa kimpussa laittoi neiti sen soittamaan jotakin laulukappaletta tummista tunteista.

— Eikö tämä ole niin sööttiä ja tunteellista, — ky-

syi neiti suloisesti hymyillen, sillä hän ei ollut vielä kihloissa ja taiteilijat olivat kahvilan tavallisiin istukkaihin verraten melko siistejä poikia. Aimo Huippauksen housujen takalistossa ammotti tosin tunteetoman suuri repeämä, mutta takinhelmat sen onneksi peittivät pilkalliselta maailmalta.

— Ihanaa tosiaankin, — tunnusti Aimo Huippaus ja vaipui syviin mietteisiin. Hänen katseensa näytti tuijottavan jonnekin kaukaisiin maailmoihin. Äkkiä hän ponnahti seisoalleen ja sanoi: — Minä tiedän erään kauniin kappaleen, joka poistaa mielistä huomenen huolet ja arkielämän murheet. Jos se levy on täällä, niin panen sen heti soimaan.

Se kappale löytyikin levypinkasta, jossa se oli ihan päällimmäisenä. Sen nimi oli »Kupparimuorin laulu».

Ville Vätökkään kuherrellessa tarjoilijattaren kanssa sovitteli Aimo Huippaus levyä koneeseen. Mutta juuri, kun Ville oli neitoselle kädestä povaamassa sirkeäsilmäistä ja ristiveristä sulhasta — tuntomerkit sopivat muuten häneen itseensä — keskeytti toimituksen Aimo Huippauksen huolestunut ääni:

— Onkohan tähän masiinaan tullut joku vika?

Kampea ei saa pyörimään minnekään päin.

Tarjoilijatar tuli veivaamaan, mutta kampi pysyi sittenkin liikkumatta.

— Ai, ai, nyt herra on tainnut rikkoa grammofuunin!

— Jos niin on käynyt, niin minun täytynee maksaa se heti, sanoi Aimo Huippaus pistäen kätensä huoletoman rehevästi povitaskuunsa, jossa ei kuitenkaan ollut muuta kuin muistikirja.

— Mutta eikö tätä voisi viedä repareerattavaksi grammofuunisevän tykö? — arveli neitonen.

— Jaa, tosiaankin. Erään ystäväni, nimittäin kauppaneuvos Snabberbomin, talossa asuukin muuan kelloseppä, joka korjailee tällaisia vehkeitä. Jos neiti tuo vähän paperia tämän ympärille, niin viemme sen sinne ja tuomme kohta parannettuna takaisin.

Neiti toi sanomalehtiä, joihin Aimo Huippaus kääri grammofonin, painuen sitten kiireesti Ville Vätökään seuraamana ulos ovesta.

— Milläs sinä nyt tämänkin roiviosi maksat? — tiuskasi Ville Vätökäs tulipunaisena heti kadulle päästyä.

— Ole höpsimättä! Ihaile paremminkin tätä poi-

kaa, joka teki hienon keikan. Tässä pelitoosassa ei ole mitään vikaa. Veivi pyörii heti, kun otan sen akselin välistä neulan, jonka sinne kahvilassa salavihkaa pistin. Ja panttilainakonttori on sen remonttipaja, jonne tämä nyt kiikutetaan, ja luulen, että sieltä irtoaa pen-nosia niin paljon kuin tällä kertaa tarvitsemme pääs-täksemme tekemään tilatut työmme valmiiksi. Viikon perästä jo voimme periä tämän koneen ja viedä sen takaisin kahvilaan, eikä kukaan tiedä mitään koko ju-tusta. Kai sinä nyt ymmärrät, vaikka oletkin tyhmä kuin täytetty pöllö!

Ville Vätökkäälle valkeni asia kirkkaana kuin vilk-kumajakan valo merihätään joutuneille.

Kanista lähtikin puolitoistasataa markkaa. Tämä summa auttoi pojat saamaan työtarpeita ja ruoka-aineita, niin että voivat ryhtyä suorittamaan töitään. Sama summa oli syynä siihen, että kauppias Nyh-jetyinen viikon perästä joutui seitsemäsataa mark-kaa köyhemmäksi, mutta sen sijaan — ainakin Ai-mo Huippauksen ja Ville Vätökkään väitteen mukaan — kahta hienoa taideteosta rikkaammaksi. Kaup-pias Nyhjetyinen tosin väitti rahojensa menneen kuin Kankkulan kaivoon, sillä varsinkin nykyaikaisesti

maalattua muotokuvaansa katsellessaan hän ei sanonut enää voivansa pitää itseään luomakunnan kruununa, vaan sen suoranaisena irvikuvana.

Mutta Ville Vätökäs ja Aimo Huippaus käärivät tyynesti rahat taskuihinsa ja riensivät kiireimmän kaupalla pelastamaan grammofonia panttivankeudesta.

Kun grammofoni oli asetettu entiselle paikalleen kahvilan pöydälle, laittoi tarjoilijatar sen taas soittamaan tummista tunteista, ja niitä kuunnellessaan hän lausui ihastuneena:

— Kyllä tämä grammofuuni on paljon parantunut sen sepän tykönä. Äänetkin tässä ovat tulleet entistä kauniimmiksi ja tunteellisemmiksi.

MONINAAMAINEN MIES

Jotkut pahansuovat tuttavani väittävät, etten minä ulkomuotoni puolesta ole juuri minkään näköinen.

Jokapäiväisen kokemukseni nojalla voin väittää, ettei se ole totta. Olenhan minä toki jonkin näköinen, vieläpä hyvinkin monen ihmisen näköinen. Mistä muuten johtuisi, että minua niin usein erehdyksessä luullaan kokonaan toiseksi henkilöksi kuin olen. Milloin minut ollaan tuntevinaan Limperiksi, milloin Lamperiksi.

Minä esimerkiksi kävelen vaikkapa Espiksellä. Äkkiä tunnen jonkun lyövän takaapäin olalleni ja kuulen reippaan äänen sanovan:

— Tjenare, Johansson! Kas sinua, vanha kettu, kun et ollut huomaavinasi minua, vaikka luistelit ihan ohitse. Ethän vain sen pikkuasian takia — muistathan — sen kaksikymppisen, jonka vippasit ja jonka minä nyt tarvitsisin takaisin.

Minä en ole koskaan missään esittänyt itseäni Johanssoniksi enkä väärän nimen laskuun lainannut kahta kymppiä. Harhaan iskeneelle karhulle kirkas-

tuu nopeasti, että hän on erehtynyt, ja hän luikkii nolona tiehensä.

Sattuu myös hiukan toisenlainen tapaus.

Joku tuntematon mies juoksee kiivaasti perässäni. Rinnalleni ehdittyään hän tarttuu käteeni ja pudistaa sitä sydämellisesti ja lausuu hengästyneenä:

— Terve, terve! Olipa hyvä, että tapasin sinut, Huttunen. Nyt voin maksaa sen satasen, jonka lainasin sinulta vappuna, j. n. e.

Huttunen on kyllä kaunis nimi. Ikävä vain, etten voi sitä omistaa itselleni, yhtä vähän kuin kouraaani sullottua satamarkkastakaan. Haluan kuitenkin käyttää tarjolla olevaa eikä kalliiksi tulevaa tilaisuutta harjoittaakseni Huttusen nimessä hyväntekeväisyyttä. Ojennan satasen antajalleen takaisin ja sanon lempeästi:

— Pidä se vain, poikaseni. En ole enää pikkurahan tarpeessa. Olen saanut Amerikasta kymmenen miljoonan perinnön ja olen juuri menossa ostamaan automopiiliä. Kun olet joskus puutteessa, niin pistäydä huoletta luonani ja sano muillekin tuttaville, että kyllä minä autan, jos kellä sattuu liivit ahdistamaan. Morjens nyt vain!

En tiedä, kuka on Huttunen, mutta otaksun hänen asuntonsa kynnyksen olevan piakkoin korjauksen tarpeessa.

Minulla oli rakkaussuhde erään Amalia-nimisen neitosen kanssa. Tutustuin häneen raitiotievaunussa siten, että hän erehdyksessä luuli minua joksikin tanssiaistuttavakseen ja aloitti kanssani syvähenkisen keskustelun ilmoista. Erehdys tuli pian ilmi, mutta päästyämme keskustelussa vauhtiin hän salli minun pyytää luvan saattaa häntä kotiin.

Sitten tapasimme toisiamme usein, ja mikä siitä seurasi, arvaa jokainen romaaneja lukenut. Muutaman päivän seurusteltuamme teimme havainnon, että rakkauden tulipunaiset kukat olivat putkahtaneet esille sydämiemme yrttitarhoista.

Ja parin viikon perästä olimme kihloissa.

Mutta onneamme häiritsi pahoin se seikka, että maailmassa on paljon näöltään minua muistuttavia ihmisiä.

Eräänä päivänä tavatessamme oli Amalia hyvin huolestunut. Hän kysyi minulta vakavasti, olinko ollut hänelle rehellinen. Sillä hänen ystävättärensä Liisi oli nähtyään meidät yhdessä ihmetelty suuresti,

kuinka hän, Amalia, viitsii seurustella julkisissa paikoissa minun kanssani. Minä muka olin Liisin tuntemuksen mukaan oikealta nimeltäni Andersson ja ammatiltani rappeutunut räätälinsälli, joka joistakin kolttosista oli ollut vankilassakin.

Tämä asia kuitenkin valkeni onnellisesti. Menimme Liisin luo, ja hän, tunnusteltuaan minua tarkemmin sisällisesti ja ulkonaisesti, peruutti väitteensä ja myönsi Anderssonin ja minun välilläni olevan pieniä eroavaisuuksia.

Kerran olimme Amalian kanssa »ulkona», kuten rakastavaisten tapa on. Päätimme pistäytyä johonkin ravintolaan syömään illallista, koska minulla oli rahaakin taskussani.

Eräässä kadunkulmassa tarrasi muuan pikku poika takinliepeeseeni ja sanoi:

— Pappa, tule kotiin! Mamma lähetti minut hakemaan sinua.

Minä olin tietysti viaton poikaan ja hänen mammaansa nähden. Hyvän omantuntoni nojalla saatoin siis taputtaa pilttiä poskelle ja pilanpäiten vastata:

— Laputa nyt kiireesti kotia. Sano mammalle, että pappa tulee hyvissä ajoin aamulla. Papan pitää men-

nä ensin Seurahuoneelle asioille.

Ennenkuin Amalia ehti pyörtyä, sain hänet entisiä tapauksia muistuttaen tajuamaan, että tässä ei ollut muuta kuin pilanteko minun ja väärintuntemus poikasen puolelta.

Naureskellen kepposelle, jonka olin tehnyt tuntemattomalle ja nähtävästi kevytmieliselle »papalle», menimme Seurahuoneen ravintolaan. Siellä himmeästi valaistussa ruokasalissa nautimme hyvästä illallisesta ja soitosta. Kaiken tämän vaikutuksesta tulimme tunteellisiksi, ja minä sanelin Amalian korvaan ruusunpunaisia lauseita, joita Amalia kuunteli silmät soikeina onnesta.

Mutta mitä onkaan maallinen onni?

Se on kuin sota-ajan valmisteisiin kuuluva tulitikki, joka hetkeksi leimahtaa (jos leimahtaa) ja sitten heti sammuu, tuottaen pettymyksen sille, joka aikoi siitä nauttia, tai niinkuin trokarilta ostettu virolainen neste, joka pullossa hohtaa, täyttäen omistajansa sydämen sanomattomalla ilolla, mutta tämän ruvetessa siitä maistamaan osoittautuukin lipeä kivellä mausteeksi vedeksi. Toisaalta voi pimeydessä väijyvä poliisi hyökätä esiin ja julmasti riistää lähimmäiseltään hä-

nen sydämensä ilon.

Onni on siis useimmiten lyhytikäinen kuin juutalaiselta ostettu kesäpuku. Minun suhteeni se ei suinkaan tehnyt poikkeusta.

Pidin juuri Amalian kättä omassani ja koetin aivoistani haalia ennen käyttämättömiä lemmensanoja hetken ihanuuden lisäämiseksi, kun äkkiä läjähti takaani annettu, voimakas korvatillikka poskelleni.

Samalla kuulin naisäänen rämähtävän:

— Johan minä sinut yhytin, liero!

Käännyin puolitiedottomana ympäri. Edessäni seiso harvinaisen tanakkatekoinen vennonvieras rouvasihminen tuijottaen minuun julmasti kuin pyöveli.

— Mi-mi-mitä tämä tarkoittaa? — sopersin minä.

— Häh! Mitäkö tarkoittaa? Pidä vain suusi kiinni äläkä rupea keksimään mitään satuja puolustukseksi. Kolmatta viikkoa sinä olet yhteen menoon juoda kimittänyt kuin rotuvasikka ja rähjännyt teillä tiety-mättömillä jättäen minut ja viisi lastasi oman onnemme nojaan — ja — ja mikäs se on olevinaan tämä naikonen, joka tuossa teeskentelee pyörtymistä? Vastaa — mormooni!

— Mutta tähän on hirveä erehdys. Tämä on mi-

nun morsiameni, ja minä olen — —

— Morsiamesi! Paatunut konna, minä nielaisen sinut elävältä!

— — —

Ensin luulin, että syöjätär oli pannut uhkauksensa täytäntöön. Mutta sitten huomasin olleeni vain tajutomana. Olin tuntemattomalla tavalla joutunut eteiseen, jossa ympärilläni parveili joukko ravintolayleisöä. Tunsin selvästi, että kaikki halveksivat minua ikäänkuin minut olisi tavattu yrittämästä taskuvarkautta.

Vahtimestari auttoi päällystakin ylleni ja sanoi:

— Herra on nyt niin juovuksissa, että on parasta lähteä rouvanne mukana kotiin.

»Rouvani» piti kyllä lähtemisestä huolta. Enkä minä kyennyt tekemään vastarintaa, sillä jäsenistäni oli voima poissa kuin ammutusta patruunasta. Kerkesin vain ohimennen ruokasalin ovelta näkemään, kuinka eräs ritarillinen upseeri kaatoi pyörtyneen Aamalian suuhun lasillisen sitruunasuudaa, ja sitten olin ulkona kadulla.

Mutta sillä välin, kun »rouvani» rupesi viheltämään joko ajuria tai poliisia, sain hiukan tarmoani

takaisin ja livahdin äkkiä kuin kastemato hänen kynsistään ja juoksin henkeni edestä karkuun. Ravintolaan en enää uskaltanut yrittää.

Tämän jälkeen piileskelin asunnossani henkipattona kolmisen päivää.

Ja Amalialta sain kirjeen, jossa hän lyhyin sanoin selitti suhteemme jatkamisen mahdottomaksi.

Minä olen muuten päättänyt värjäyttää hiukseni vihreiksi ja ruveta käyttämään tummia silmälaseja, välttääkseni uusia ikäviä yllätyksiä.

HUIJARIT JUNASSA

Juna julmasti jyrisi, voimakone vongahteli, hepo rautainen ravasi. Hujelsivat huimapyörät, rautakammit kalisi, kiskot alla kirahteli.

Tämä alku on kuin runoa, mutta jatko on kuivinta proosaa. Oikeastaan tästä tuleekin jännittävä salapoliisijuttu.

Vaunussa istui minua vastapäätä lampaansilmäinen, viattoman avokatseinen ja typerän näköinen nuorukainen, puettuna kotikutoiseen. Polvillaan hänellä oli pyyheliinasta solmittu eväsnyytti, jollaisia maalaiset usein käyttävät.

— Onko nyt ensimmäinen asema Tampere? — kysyi nuorukainen ujosti, juuri kun junamme lähti Riihimäeltä.

— Ei vielä toinenkaan. Onko matka Tampereelle?

— Ei — Tornioon asti pitäs päästä ja sieltä Vojakkalaan, mutta en saanut lippua kun Tampereelle, kun ei piisanna rahat, — vastasi nuori mies, ottaen nytyistään kappaleen maalaisjuustoa, jota alkoi mutustella tyhmän näköisenä kuin lammas.

— No, millä asioilla sitä on liikuttu?

Nuorukainen kertoi seikkaperäisesti käyneensä Helsingissä, josta oli hakenut Amerikassa kuolleen veljensä jäämistöä »komsuliherroilta». Perintöä oli tullutkin vain yksi kello, joka hänellä oli taskussaan. Mukanaan olleet rahansa hän oli »vähäksi aikaa» lainannut jollekin tuntemattomalle miehelle, jota ei siten enää löytänyt mistään. Hät'hätää oli saanut ostetuksi piletin Tampereelle, josta arveli kyllä kotiansa Vojakkalaan selviävänsä, koska siitä »on enää vain lyhyt matka». Vanhemmat olivat varakkaita talollisia, joilla oli kylliksi rahaa, leipää ja lehmii, ja hän itse oli nimeltään Juhannes Vättö.

Kaiken tämän hän kertoi yksinkertaisesti ja lapsellisen luottavasti. Huomasi selvästi hänen olevan vielä niitä turmeltumattomia luonnonlapsia, joita nykyaikana näkee enää harvassa ja joita niin helposti vedetään nenästä heidän joutuessaan kodin ulkopuolelle. Hän näytti kovin ihastuneelta vetäessään taskustaan kullanhoitoisen kellon ja kuunnellessaan sen tikitystä.

Vieressäni nuokkui mies, jolla oli tummat silmälasit. Hän pyysi ja sai kellon katseltavakseen. Raapaistuaan sen kuorta linkkuveitsellä mies sanoi ihailevas-

ti:

— Kultaa on peijakas. Selvää kultaa. Kai on maksanut jonkun pari tuhatta.

— Ei se niin paljon maksa, — tunnusti Juhannes Vättö rehellisesti. — Ne herrat sanoivat, että sen hinta on sata kollaria.

— Dollaria tietystikin, — oikaisin minä. — Onhan se sitten arvokas kello.

— Siis liki neljätuhatta markkaa, — sanoi tummalasisilmäinen mies.

— Tokkopa lieenee? Taijatta narrata, kun oon maalta, — epäili Juhannes Vättö ja otti uuden kappaleen juustoa nyytistään.

— Älä usko noit äijii, ne skoijaa sinua, — puuttui puheeseen viereisellä penkillä vetelehtivä sälli. — Saat kaksi sataa tuosta kellorämästä. Sehän on selvää kahrenkymmenen karaatin kattilavaskea.

— Niin taitaa olla, — myönsi nuorukainen lampaanäänellään. — Mutta ei tiijä, jos passaa myyvä, kun on veljen muisto.

Vaunun toisesta päästä tuli punatukkainen mies, tarkasteli myös kelloa sisältä ja ulkoa, tyrkkäsi sen halveksivasti takaisin ja sanoi, että rämä mikä rämä.

Sitten puukkasi kylkeen sälliä, ja nämä kaksi vaihtoivat keskenään merkitseviä silmäyksiä ja painautuivat toiselle penkille salaperäisiin kuiskutuksiin.

Tummasilmäinen mies kuiskasi korvaani:

— Uskokaa pois, että nuo aikovat jymäyttää pojan ihan seisaalleen. Katsotaanpa vain, eivätkö houkuttele häntä myymään kellonsa polkuhintaan.

Ahaa! Nämä olivat siis varmaankin niitä tampere-laisia junahuijareita, jollaisista lehdet usein kirjoittavat.

Minun Sherlock Holmes-vaistoni heräsi heti. Päättin pitää asioita silmällä ja sitten ratkaisevalla hetkellä paljastaa huijauksen.

Valpas katseeni havaitsi, että miehet istuivat vierisellä penkillä ja toisilleen silmää nikkaillen vilkuilivat Juhannesta, joka pahaa aavistamatta vain nautusteli juustopalastaan. Teroitettuani kuuloni äärimilleen kuulin, kuinka huijarit puoliääneen juttelivat, että »siitä tulee hyvä afääri» ja että »kyllä se sen myy viirellä saralla ainakin, sehän on täysi kollo», ja »kaksi ja puoli siitä maksaisi kuka tahansa, joka kul-takellon tuntee».

Tehtyäni teräviä johtopäätöksiä tulin siihen tulok-

seen, että huijarien lausuma »kaksi ja puoli» tarkoitti kahta ja puolta tuhatta.

Pian rupesikin punatukkainen mies hieromaan kauppaa Juhannes Vätön kanssa. Hän tarjosi kellosta kolmesataa markkaa, sanoen ostavansa sen vain piruuttaan, koska se oli niin hassun näköinen rakkine, jolla ei muuten muka ollut mitään virkaa. Hän muka oli varakas mies, joka huvikseen keräili kaikenlaisia romuja, koska ei tiennyt mihin muuhunkaan panisi liiat rahansa.

Koska mies kaiken aikaa iski silmää sällitoverilleen, huomasin, että hän valehteli selkeästi.

Kun punatukkainen huijari oli korottanut tarjouksen seitsemään sataan, höristi Juhannes Vättö korviin ja suu täynnä juustoa määkäisi:

— En tiijä, jos passaa myyvä, kun on veljen muisto.

Nyt yltyi huijari sällin avustamana moittimaan kelloa niin kurjaksi kapineeksi, ettei sitä kunnon mies kehtaisi kantaa taskussaan, vaikka saisi kuu-kausipalkan ja kalliinajan lisän. Lopuksi hän iski setelipinkan penkkiin, niin että läjähti, ja hoihkasi, että: »ota rahaa, jos olet mies!»

Juhannes Vättö näytti ihan sekaantuvan ajatustoi-

minnassaan. Hän irroitti kellon liivintaskustaan, kiihkutti sitä kämmenellään ilmeisesti kahdenvaiheilla ja epäröiden arveli:

— En tiijä, jos pitää myyvä, kun saa rahaa.

Silloin mies, jolla oli tummat silmälasit sanoi, minulle puoliääneen:

— Enkö sitä sanonut? Nyt ne vievät pojalta kalliin kellon melkein ilmaiseksi.

Nyt oli minun aikani tullut. Nousin seisomaan jäykkänä kuin rautakanki.

— Seis! — sanoin minä tyynesti, mutta teräksisellä äänellä. — Te aiotte huiputtaa tätä yksinkertaista nuorukaista. Minä olen saanut selville juonenne, joita punoitte äsken. Nyt teidät on paljastettu.

Katseessani oli ehkä jotakin peloittavaa voimaa, joka sai rikolliset kaikkoamaan uhrinsa luota. He siirtyivät sadatuksia mutisten toiseen päähän vaunua, jossa rupesivat häpeissään heittämään kolmea korttia.

— Ja te, — sanoin Juhannes Vätölle, joka mitään ymmärtämättä yhä märehti juustopalastaan, — te olette helposti petettävä. Tästä Tornioon mennessä teiltä viedään tuo kello viiteenkin kertaan. Antakaa-

pa se ensinnäkin minun tallettavakseni.

— Hei, nyt se äijänkäppyrä varastaa itte sen kellon! — kuului sällin riemuitseva ääni vaunun toisesta päästä.

Ja Juhannes Vättö määki juustonsa lomassa:

— En tiijä, jos passaa antaa, kun ootta vieras —

— Minä olen rehellinen mies, — sanoin minä, — ja jätän tästä kellosta todistajien nähden vakuudeksi tuhannen markkaa, sillä te olisitte jo äsken myynytt sen seitsemästäsadasta noille veijareille. Nyt saatte ostetuksi lipunkin ja pidätte loput rahat vaikka liivinvuorin välissä. Jätän teille osoitteeni, jonne isäni voi kirjoittaa ja maksamalla summan saa kellon takaisin. Sanokaa hänelle, että se on useamman tuhannen arvoinen ja että jätitte sen säilytettäväkseni, kun piti lainata matkarahoja.

— En tiijä, jos pitää antaa, kun saa tuhat, — sanoi Juhannes Vättö myöntyen antamaan kellon ja sai rahat.

Tampereella laskeutuivat junasta alas tummasilmäinen ja punatukkainen mies sekä sälli. Juhannes Vättö nyytteineen lähti ostamaan lippua virkahtaen vaunun ovella:

— En tiijä, jos pitää juuva kahvit, kun tuli rahaa.

Kun juna lähti jälleen liikkeelle, ei Junamies Vättö joutunutkaan mukaan, Arvelin hänen sittenkin joutuneen huijarien uhriksi rahoineen ja niin myöhästyneen junasta.

— — —

Sen kellon myin sittemmin kolmestakymmenestä markasta eräälle sekalaisten tavarain kauppiaalle. Se oli kirkasta vaskea. Junamies Vätön olin kerran jälkeinpäin näkevinäni epäilyttävän näköisessä sakissa puettuna hyvinkin suurkaupunkilaisasuun. Eikä hänen ilmeensä näyttänyt ensinkään typerältä.

Arvi A. Karisto Oy:n
kirjapaino 1926